

Autorystės pasisavinimo nusikaltimo objektas ir jo reikšmė veikai kvalifikuoti

Ramunė Steponavičiūtė

<https://orcid.org/0000-0002-7852-0140>
Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Baudžiamosios justicijos katedros doktorantė
Saulėtekio al. 9, I rūmai, LT-10222 Vilnius, Lietuva
Tel. (+370 5) 236 6167
El. paštas: <ramune.steponaviciute@tf.vu.lt>

Straipsnyje analizuojamas BK 191 straipsnyje įtvirtinto autorystės pasisavinimo rūšinis ir tiesioginis objektas pagrindinėje ir kvalifikuotoje nusikaltimo sudėtyje, analizuojamos doktrinoje pateiktos prieštaringos nuomonės dėl šio nusikaltimo objekto apimties, turinčios reikšmės ir veikai kvalifikuoti. Autorystės pasisavinimo objektas, jo apimtis lyginama su visų Europos Sąjungos valstybių baudžiamosiomis normomis, įtvirtinančiomis tą pačią nusikalstamą veiką, tokiu būdu mėginant įvertinti nacionalinio reguliavimo kokybę.

Pagrindiniai žodžiai: autorystės pasisavinimas, nusikaltimai intelektinei nuosavybei, kvalifikavimas, nusikaltimo objektas, autorių teisė.

Object of Misappropriation in an Authorship Crime and its Meaning for Qualification

This article analyses one element of *corpus delicti* of misappropriation of authorship, criminalised in Lithuanian Criminal Code Article 191 – the object (or the protected good) of a crime. The quality of Lithuanian national regulation and the scope of object of misappropriation of authorship, which affects the qualification of the crime, is evaluated by comparing it with other European Union countries' criminal legal regulation of intellectual property.

Keywords: misappropriation of authorship, crimes against intellectual property, qualification, object of a crime, author law.

Įvadas

Teisinėje valstybėje įstatymų leidėjas turi teisę ir kartu pareigą įstatymais uždrausti veikas, kuriomis daroma esminė žala asmenų, visuomenės ar valstybės interesams arba keliama grėsmė, kad tokia žala atsiras; įstatymuose apibrėžiama, kokios veikos pripažįstamos nusikalstamos, ir nustatomos baudmės už jų padarymą (Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas). Sprendžiant, ar veika turi būti kriminalizuota, vadovujamasi vertybės, į kurią kėsinama, santykine svarba, kėsinimosi dalyko reikšmingumu, potencialiu vertybės pažeidimo mastu, pažeidimo būdo pavojingumu ir veikos preventyvumo svarba (Švedas, G., 2012, p. 16). Taigi pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją (toliau – Konstitucija) įstatymų leidėjas baudžiamajame įstatyme nusikalstamos gali įvardyti tik tas veikas, kurios yra iš tikrųjų pavojingos ir kuriomis daroma didelė žala asmens, visuomenės ir valstybės

Received: 02/03/2020. Accepted: 20/04/2020

Copyright © 2020 Ramunė Steponavičiūtė. Published by Vilnius University Press

This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Licence, which permits unrestricted use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

interesams. Tokius interesus ir veikos pavojingumą atspindi ir nusikalstamos veikos objektas kaip baudžiamojo įstatymo saugomas teisinis gėris. Kiekviena nusikalstama veika kėsinamasi į tam tikrus teisinius gėrius, todėl kiekvienai nusikalstamai veikai yra būdingas tam tikras nusikalstamos veikos objektas; veika negali būti pripažįstama nusikalstama, jei ja nėra kėsinamasi į baudžiamojo įstatymo saugomą teisinį gėrį (objektą) (Švedas, G. *et al.*, 2019, p. 188). Kai kada nėra taip paprasta nustatyti, į kokį objektą kėsinamasi konkrečia veika; autorystės pasisavinimo atveju dėl šia veika pažeidžiamo objekto bendros pozicijos teisės doktrinoje būtent ir nėra, todėl esant net kelioms viena kitai prieštaraujančios nuomonėms, būtina išsiaiškinti teisingiausią poziciją dėl objekto turinio ir formuluotės.

Šiuo straipsniu pirmą kartą išsamiai bus išanalizuotas autorystės pasisavinimo objektas, remiantis jo skirstymu į rūšinį ir tiesioginį, kartu aptarti doktrinoje kilę ginčai dėl skirtingos šio nusikaltimo objekto turinio bei apimties interpretacijos, lyginamuoju aspektu taip pat įvertinant Lietuvos nacionalinį reguliavimą ir Europos Sąjungos (toliau – ir ES) valstybių narių reguliavimą.

Šio straipsnio tikslas – išanalizuoti vieną Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso (toliau – ir BK, Baudžiamasis kodeksas) 191 straipsnyje įtvirtinto autorystės pasisavinimo sudėties elementą – objektą bei įvertinti jo turinį ir reikšmę veikai kvalifikuoti. Šiam tikslui pasiekti straipsnyje analizuojamas rūšinis BK XXIX skyriaus objektas, įvertinamas jo santykis su kitais BK skyriais, reikšmė ir vieta BK Specialiosios dalies skyrių sistemoje, taip pat analizuojamas tiesioginis autorystės pasisavinimo objektas, įtvirtintas straipsnio pagrindinėje ir kvalifikuotoje sudėtyse, įvertinama šio objekto apimtis, lemianti nusikaltimo kvalifikavimą, taip pat Lietuvos baudžiamasis teisinis reguliavimas, jo apimtis ir kokybė lyginant su kitų ES narių baudžiamaisiais įstatymais.

Šios analizės ir tyrimo objektas yra šiuo metu galiojanti BK 191 straipsnio redakcija, įtvirtinanti autorystės pasisavinimo pagrindinę ir kvalifikuotą sudėtis, šio nusikaltimo, taip pat BK XXIX skyriuje įtvirtintų veikų objektas. Nors nusikalstamos veikos objektas yra glaudžiai susijęs su nusikaltimo dalyku, taip pat kitais sudėties požymiais, pastarieji bus aptariami tik tiek, kiek to reikia objektui aiškinti. Straipsnyje taip pat tiriami visų 27 ES valstybių baudžiamieji ir autorių teisių įstatymai, numatantys atsakomybę už autorystės pasisavinimą. Pripažįstant, kad nusikaltimo objekto vertingumas ir visuomeninė reikšmė rodo veikos pavojingumą, kuris yra vienas iš veikos kriminalizavimo pagrindų, vis dėlto šiame straipsnyje nebus atskirai analizuojamas autorystės pasisavinimo kriminalizavimo pagrindumas, nes tai yra itin kompleksinis, gilios analizės reikalaujantis klausimas, vertas atskiros publikacijos.

Apskritai reikia pasakyti, kad tiek Lietuvos, tiek užsienio doktrinoje iš baudžiamosios teisės perspektyvos intelektinės nuosavybės teisę tiria pavieniai autoriai, jie paprastai apsiriboja statistiškai aktualesniais autorių teisių piratavimo (neteisėto kūrinių atgaminimo) klausimais – BK 192 straipsnio analize – A. Nevera, P. Švedas, M. Kiškis, G. Šulija, kt.¹ Konkrečiai autorystės pasisavinimo sudėties požymius išsamiausiai yra išanalizavę du autoriai, kuriais daugiausia ir remtasi tiriant šio nusikaltimo objektą: V. Mizaras monografijoje „Autorių teisė“ (Mizaras, 2008, 2009), taip pat G. Ivoška BK komentare (Ivoška, 2009, p. 395–402). Atskirai ši klausimą šiek tiek yra aptarę ir R. Birštonas su autorių kolektyvu intelektinės nuosavybės teisės vadovėlyje (Birštonas *et al.*, 2010, p. 303–305). Tačiau iš esmės visi mokslininkai pateikia skirtingą autorystės pasisavinimo sudėties požymių, įskaitant objektą, aiškinimą, be kita ko, labiau orientuodamiesi į bendrų žinių suformavimą skaitytojui, o ne gilią kiekvieno sudėties požymio analizę. Rūšiniam autorystės pasisavinimo objektui aprašyti aktualiausia P. Švedo disertacija, nes šis objektas būdingas viso BK XXIX skyriaus veikoms (Švedas, P., 2011). Kiti auto-

¹ Plačiau žr. užsienio autorius Griffiths, 2011; Griffiths, 2015; Geiger, 2012; Geiger, 2016; Koval', 2005; Lepina, 2014; Khandzhiev, 2012; lietuvių autorius – Nevera, 2007; Švedas, P., 2011; Kiškis, 2000; Kiškis, Krikščionaitis, 2008; Kiškis, Petrauskas, 2006; Kiškis, Šulija, 2003.

riai, aptardami intelektinės nuosavybės teisinę problematiką, orientuojasi į šių klausimų analizę vien civilinės teisės požiūriu (Stonkienė, 2011; Usonienė, 2008; Vileita, 2000), tačiau ir jų atlikta analizė tam tikrais atvejais aktuali, aiškinant autorystės pasisavinimo sudėties požymių turinį, nes autorystės pasisavinimas yra pavojingiausias iš autorių neturtinių teisių pažeidimų, ir civilinės teisės doktrina šio klausimo tyrimui yra neišvengiamai reikalinga. Pagrindiniai teisės aktai, kuriais remtasi analizuojant autorystės pasisavinimo objektą, yra Konstitucija, Baudžiamasis kodeksas bei Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999) (toliau – ATGTĮ). Taip pat buvo tirti visų Europos Sąjungos valstybių baudžiamieji kodeksai ir autorių teisių įstatymai, įtvirtinantys baudžiamąją atsakomybę už autorystės pasisavinimą.

Analizuojant autorystės pasisavinimo objektą ir jo reikšmę naudojamas sisteminis metodas, vertinant šio nusikaltimo vietą kitų BK skyrių ir to paties skyriaus normų sistemoje. Lingvistinis ir loginis-analitinis tyrimo metodai naudojami gramatiškai aiškinant BK XXIX skyriaus pavadinimą ir BK 191 straipsnio dispozicijos konstrukciją, joje vartojamų sąvokų, apibūdinančių autorystės pasisavinimo dalyką, per kurį pažeidžiamas objektas, turinį. Istorinis ir teleologinis metodai naudojami kartu kaip papildomi metodai, analizuojant autorystės pasisavinimo normos paskirtį tiek anksčiau, tiek šiuo metu galiojančiame baudžiamajame įstatyme. Lyginamasis metodas pasitelktas, analizuojant Europos Sąjungos valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose įtvirtinto analogiško nusikaltimo objektą ir jų kontekste vertinant Lietuvos baudžiamąjį teisinį reguliavimą.

1. Rūšinis autorystės pasisavinimo objektas

Baudžiamosios teisės teorijoje nusistovėjo nusikalstamų veikų objektų skirstymas į bendrąjį, rūšinį ir tiesioginį (pastarasis gali būti pagrindinis, papildomas ir fakultatyvus) (Abramavičius, 2003, p. 162–166; Švedas, G. *et al.*, 2019, p. 190–193). Ši objektų klasifikacija reikšminga autorystės pasisavinimo normos paskirčiai ir taikymo apimčiai aiškinti. Kadangi *bendrasis objektas* yra visų teisinių gėrių, kurie yra saugomi mūsų valstybės baudžiamųjų įstatymų, visuma, jis yra bendras visiems nusikaltimams, todėl yra formuluojamas ypač abstrakčiai (pvz., Lietuvos Respublikoje nustatyta teisėtvara ir pan.), todėl atskiros specifikos nusikaltimams intelektinei nuosavybei jis neturi ir toliau nebus analizuojamas. Tačiau rūšinis autorystės pasisavinimo ir kitų nusikaltimų intelektinei nuosavybei objektas kelia tam tikrų klausimų ir yra vertas analizuoti.

Rūšinis objektas – vienerūšių ar tapačių teisinių gėrių, į kuriuos kėsiniama nusikalstamomis veikomis, grupė, juo remiantis panašios, vienerūšės veikos sujungiamos į skyrius. Paprastai apie rūšinį tam tikros nusikalstamų veikų grupės objektą galima spręsti iš paties BK Specialiosios dalies skyriaus pavadinimo (Švedas, G. *et al.*, 2019, p. 190–191). BK 191 straipsnis įtvirtintas BK XXIX skyriuje „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“, todėl rūšinis šio skyriaus veikų objektas, sprendžiant iš pavadinimo, turėtų būti intelektinė ir pramoninė nuosavybė. Tačiau pažymėtina, kad pramoninė nuosavybė kartu su autorių teise yra intelektinės nuosavybės sudedamosios dalys, dvi stambios šakos (Stonkienė, 2011, p. 30; Mizaras, 2008, p. 32–33, kt.), todėl iš esmės paties skyriaus pavadinimas yra ydingas ir keistinas, – iš jo išimtini be reikalo paminėti nusikaltimai pramoninei nuosavybei, taip dubliuojant nusikaltimų intelektinei nuosavybei turinį. Taigi rūšiniu BK XXIX skyriaus objektu turėtų būti visa intelektinė nuosavybė, kuri apima tiek autorių teisės, tiek pramoninės nuosavybės teisės subjektų interesus².

² Priežastys, dėl kurių mūsų BK skyrius netinkamai pavadintas „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“, greičiausiai slypi naujojo BK projektų dinamikoje: 1999 m. lapkričio 15 d. BK projekte skyriaus pavadinimas, atrodytu, buvo nepriekaištingas – „Nusikaltimai intelektinei nuosavybei“ (alternatyviame 1999 m. lapkričio 18 d. pro-

Galima pasakyti, kad analizuojamas Lietuvos Respublikos BK skyriaus pavadinimas, palyginti su kitų ES valstybių atitinkamu reguliavimu, yra šiek tiek išskirtinis. Valstybes, būtent baudžiamuosiuose kodeksuose įtvirtinusias baudžiamąją atsakomybę už nusikaltimus intelektinei nuosavybei, įskaitant autorystės pasisavinimą, galima suskirstyti į dvi grupes: vienų valstybių (Bulgarijos, Čekijos, Estijos, Slovakijos ir Vengrijos) baudžiamuosiuose kodeksuose atitinkamame skyriuje vartojama sąvoka „intelektinė nuosavybė“, šalia neminint atskirų jos dalių (autorių teisės ir pramoninės nuosavybės teisės)³, o kitos grupės valstybių (Kroatijos, Latvijos, Maltos, Slovėnijos ir Suomijos) BK skyriaus pavadinimai apskritai nesusiję su šiuo skirstymu, nes yra gerokai bendresni ir apima daug labai skirtingų nusikaltimų, nesusijusių su intelektine nuosavybe⁴. Likusiose ES valstybėse baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės pažeidimus numatyta specialiuose autorių teisę ir pramoninės nuosavybės teisę reglamentuojančiuose įstatymuose – autorių teisų ir gretutinių teisų įstatyme, patentų įstatyme, prekių ženklų įstatyme ir kt. (Airija, Austrija, Belgija, Danija, Graikija, Italija, Kipras, Lenkija, Liuksemburgas, Nyderlandai, Portugalija, Prancūzija, Rumunija, Švedija, Vokietija)⁵, todėl teoriniu požiūriu suklysti su skyriaus pavadinimu paprasčiausiai nėra galimybės ir ši problema apskritai nekyla. Į Lietuvos panašus vienintelis Ispanijos reguliavimas, kurio negalima priskirti nė vienai iš minėtų valstybių grupių: Ispanijos BK XI skyriaus pavadinimas yra analogiškas mūsų – „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei, prekybai ir vartotojams“⁶, kas kritikuotina, nes ir čia intelektinės nuosavybės sąvoka vartojama tik kaip autorių teisų ir gretutinių teisų sinonimas. Taigi galima daryti išvadą, kad dauguma valstybių atsižvelgia į intelektinės nuosavybės teisės sandarą ir įstatymus ar baudžiamąjį kodeksą skyrius pavadina tinkamai, tą reikėtų padaryti ir mūsų įstatymų leidėjui.

P. Švedas savo disertacijoje mintį vysto dar toliau ir, remdamasis D. Bukelienės įžvalgomis apie „nuosavybės teisės“, o ne „nuosavybės“ sąvokos vartojimą civilinėje teisėje nuosavybės teisiniu santykiu įvardyti (Bukelienė, 2008, p. 50), siūlo skyriaus pavadinimą keisti į „Nusikaltimai intelektinės nuosavybės teisei“, nes tai tiksliau atspindėtų saugomo teisinio gėrio esmę, o kartu, kaip jis pažymi, tokiu atveju analogiškai reikėtų pakeisti ir XXVIII skyriaus pavadinimą, nes jis taip pat šiuo metu

jekte – mažai kuo besiskiriantis „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai intelektinei nuosavybei“, tačiau skyrių ir tesudarė autorių teisų ir gretutinių teisų pažeidimai, jame nebuvo nė vienos veikos pramoninei nuosavybei. Vėlesniam 2000 m. rugsėjo 11 d. projekte atskirame straipsnyje kriminalizuotas ir pramoninės nuosavybės objektų pažeidimas, su kurio atsiradimu lygiagrečiai pakeistas ir skyriaus pavadinimas į dabartinį „Nusikaltimai intelektinei ir pramoninei nuosavybei“, greičiausiai tai darant aiškumo dėlei, pernelyg nesigilinant į terminologinius niuansus.

³ Bulgarijos baudžiamąjį kodeksą III skyriaus VII skirsnis (172a–174 str.) ir Estijos baudžiamąjį kodeksą 14 skyrius (219–230 str.) vadinami „Nusikaltimai intelektinei nuosavybei“; Čekijos baudžiamąjį kodeksą 6 skyriaus 4 dalis (268–271 str.) ir Slovakijos baudžiamąjį kodeksą V skyriaus IV skirsnio (281–283 str.) pavadinimą sudaro dvi intelektinės nuosavybės rūšys – „Nusikaltimai pramoninės nuosavybės teisėms ir autorių teisei“, Vengrijos baudžiamąjį kodeksą XXXVII skyrius vadinamas „Nusikaltimai intelektinės nuosavybės teisėms“ (384–388 str.).

⁴ Atskiri nusikaltimai intelektinei nuosavybei įtvirtinti Kroatijos BK skyriuje „Nusikalstamos veikos nuosavybei“, Latvijos BK skyriuje „Nusikalstamos veikos asmens fundamentalioms teisėms ir laisvėms“, Maltos BK IX skyriaus „Nusikaltimai nuosavybei ir visuomenės saugumui“ III poskyryje „Dėl sukčiavimo“; Slovėnijos BK 16 skyriuje „Nusikalstamos veikos žmogaus teisėms ir laisvėms“, Suomijos BK 49 skyriuje „Tam tikrų nematerialių teisų pažeidimas“.

⁵ Pavyzdžiui, Vokietijoje yra atskiras Autorių teisų ir gretutinių teisų įstatymas (1965), kurio viename iš skyrių aptariama ir teisinė atsakomybė už pažeidimus, savo pavojingumu peržengiančius baudžiamosios teisės slenkstį. Lenkijoje tokiu pačiu principu taip pat galioja du „teoriškai tvarkingi“ įstatymai – Pramoninės nuosavybės įstatymas (2000) bei Autorių teisų ir gretutinių teisų įstatymas (1994), kuriuose numatyta ir baudžiamoji atsakomybė (atitinkamai X ir XIV skyriuje); Prancūzija netgi turi atskirą Intelektinės nuosavybės kodeksą, taip pat aiškiai atskiriantį pramoninę nuosavybę nuo autorių teisų ir gretutinių teisų. Duomenys apie kiekvienos valstybės intelektinės nuosavybės teisinį reguliavimą surinkti ir prieinami PINO puslapyje: <http://www.wipo.int/wipolex/en/>.

⁶ Ispanijos baudžiamasis kodeksas (1995). O poskyriai sukonstruoti jau tvarkingai – „Nusikaltimai, susiję su intelektine nuosavybe“ (1 poskyris) ir „Nusikaltimai, susiję su pramonine nuosavybe“ (2 poskyris).

įtvirtina „nusikaltimus nuosavybei“, o ne „nuosavybės teisei“ (Švedas, P., 2011, p. 119). Šiuo atveju autorius primygtinai siūlo pakeitus vieną, būtinai keisti ir kitą, todėl toliau pasisakoma dėl sisteminio šių pakeitimų tinkamumo ir nuosavybės bei nuosavybės teisės sąvokų turinio, siekiant nusikaltimų intelektinei nuosavybei skyriui parinkti tinkamiausią pavadinimo variantą.

Reikėtų pažymėti, kad BK XXVIII skyriaus netrumpintas pavadinimas yra „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“, todėl būtina atsižvelgti į pakeitimo derėjimą su likusia skyriaus pavadinimo dalimi. Turtinės teisės apibrėžiamos kaip apimančios daiktines teises, prievolių teises, taip pat teises, atsirandančias iš intelektinės veiklos rezultatų (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – CK) 1.112 str. 1 d.), o viena iš daiktinių teisių rūšių yra ir nuosavybės teisė (CK 4.20 str., 4.37 str. 1 d.). Tai reiškia, kad turtinės teisės apima tiek daiktines teises, tiek nuosavybės teises. Vadinas, autorių siūlymu pervadintas skyriaus pavadinimas „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybės teisei, turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“ reikštų, kad turtinių teisių turinys būtų dubliuojamas, nes nuosavybės teisė yra tik viena iš turtinių teisių rūšių⁷.

Dėl to galima manyti, kad sąvoka „nuosavybė“ skyriaus pavadinime vartojama ne kaip netinkamas „nuosavybės teisės“ pakaitalas, bet kaip sąmoningai pasirinkta išties savarankiška ir kitoniška sąvoka, kurios pasirinkimas turi konkretų paaiškinimą, turinį ir jokios klaidos čia nėra, o tai gali lemti ir kitoki nusikaltimų intelektinei nuosavybei skyriaus pavadinimo įtvirtinimą. Tokiu sąvokos vartojimo paaiškinimu galėtų būti Konstitucijos 23 straipsnyje įtvirtintos taisyklės, susijusios su nuosavybės apsauga: „Nuosavybė neliečiama. Nuosavybės teises saugo įstatymai.“ Tokia Konstitucijos formuluotė leidžia teoriškai išskirti nuosavybės apsaugą (kaip tam tikro materialiojo objekto) ir nuosavybės teisės apsaugą (kaip galimybės tą materialųjį objektą naudoti, valdyti ar juo disponuoti apsaugą). Doktrinoje taip pat nurodoma, kad „baudžiamojo įstatymo gali būti saugomas: a) pats teisinis gėris, ginamas nuo sunaikinimo ar pakeitimo, arba b) asmens santykis su tuo teisiniu gėriu, t. y. galimybė ir laisvė jį valdyti, juo disponuoti ir naudotis“ (Švedas, G. *et al.*, 2019, p. 187–188). BK XXVIII skyriuje yra veikų, kuriomis kėsinamasi iškart į abu objektus, pvz., turtą sunaikinant ar sugadinant (BK 187 str.) kėsinamasi tiek į pačią nuosavybę, paveikiant materialųjį objektą, tiek į nuosavybės teisę, nes, sunaikinus ar sugadinus nuosavybės teisės objektą, prarandama ar apribojama savininko galimybė jį laisvai valdyti, naudoti ar juo disponuoti. Tai reiškia, kad kėsinantis į patį nuosavybės teisės objektą, visada automatiškai kėsinamasi ir į nuosavybės teisę, tačiau kėsinantis į nuosavybės teisę, nebūtinai daroma tiesioginė žala nuosavybės objektui (pvz., vagystės atveju pagrobtas turtas gali išlikti visiškai sveikas ir nepažeistas kaip nuosavybės teisės objektas, tačiau savininkas neteks galimybės juo naudotis, jį valdyti ir juo disponuoti, t. y. nuo veikos nukentės tik nuosavybės teisė, bet ne pati nuosavybė, juolab kad dar įmanoma tam tikrais atvejais daiktą atgauti ir grąžinti savininkui). Todėl, autorės nuomone, BK XVIII skyriaus pavadinimas yra tinkamas, nes BK tokiu būdu įgyvendina Konstitucijos 23 straipsnį, kuris atskirai gina tiek nuosavybės teisę, tiek pačią nuosavybę (nuosavybės teisės objektą), o nusikalstamų veikų rūšys, įtvirtintos šiame BK skyriuje, patvirtina, kad reikalingi saugoti yra abu objektai, kurie vertintini kaip santykinai savarankiški⁸.

Tačiau taikant analogišką aiškinimą vis dėlto to paties negalima pasakyti apie nusikaltimų intelektinei

⁷ Eliminavus tokį dubliavimą, skyriaus pavadinimas pasikeistų į „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai turtinėms teisėms ir turtiniams interesams“, kas nebelabai atspindi skyriaus esmę ir paskirtį.

⁸ Šiuo metu įtvirtintas „nuosavybės“ palikimas skyriaus pavadinime yra paaiškinamas bei pateisinamas ir tuo požiūriu, kad Baudžiamasis kodeksas skirtas ne teisininkui, žinančiam civilinių teisių turinio ir tarpusavio santykio peripetijas, bet paprastam vidutiniam, teisinio išsilavinimo neturinčiam žmogui – perskaičius skyriaus pavadinimą jam turi būti aišku, kokio pobūdžio veikos aprašytos tame skyriuje. Kaip tik daugiau žalos aiškumui bus padaryta ėmus keisti šias sąvokas.

nuosavybei skyrių. BK XXVIII skyriuje sąvoka „nuosavybė“ gali būti skirta nuosavybės teisės objektui (baudžiamąja teisine prasme – dalykui) apibūdinti, nes kai kuriomis veikomis žalojamas tiesiogiai jis pats, o BK XXIX skyriuje įtvirtintomis veikomis⁹ kėsinamasi į intelektinės veiklos rezultatus, kurie yra nematerialūs – dalyko, materialiojo nuosavybės teisės objekto, kuris veikiamas darant nusikaltimą, paprasčiausiai nėra, nes ATGTĮ 50 straipsnyje įtvirtintas kūrinių ir jo materialinės išraiškos atskirumo principas¹⁰. Skyrius skirtas intelektinės veiklos rezultatams saugoti nuo tokio kėsinimosi, kuris neapima kūrinių materialinės išraiškos sunaikinimo, – už tokį kūrinių sunaikinimą kaltininkas atsakytų pagal atitinkamas nusikaltimų nuosavybei skyriaus normas, nes pats kūrinys kaip nematerialusis teisės objektas nuo tokio kėsinimosi nenukenčia¹¹. Šiuo atveju baudžiamojo įstatymo saugomas ne fiziškai pats teisinis gėris, ginamas nuo sunaikinimo ar pakeitimo, bet būtent asmens santykis su tuo teisiniu gėriu, t. y. galimybė, teisė ir laisvė jį valdyti, juo disponuoti ir naudotis.

Todėl pritariama P. Švedo minčiai, kad esamas BK XXIX skyriaus pavadinimas neatitinka jame įtvirtintų nusikalstamų veikų objektų esmės ir turėtų būti keičiamas į „Nusikaltimai intelektinės nuosavybės teisei“ jau vien dėl to, kad intelektinės nuosavybės objektai yra nematerialūs¹². Tačiau tokiam pakeitimui, skirtingai nei tvirtina mokslininkas, visiškai nereikia sisteminio kitų BK skyrių pavadinimo pakeitimo, nes, kaip minėta, jų pavadinimai tinkamai atspindi skirtingą skyriuje įtvirtintų veikų ir objektų pobūdį.

Šiuo aspektu išanalizavus ES valstybių baudžiamuosius įstatymus, galima pažymėti, kad „Nusikaltimų intelektinei nuosavybei“ skyriaus pavadinime sąvoką „nuosavybė“ vartoja tik trys valstybės – Bulgarija, Estija ir Ispanija, o „nuosavybės teisė“ (ar konkrečiai vardijant atskiras intelektinės nuosavybės teisės rūšis – autorių teisę ir pramoninės nuosavybės teisę) taip pat įtvirtina trys valstybės – Čekija, Slovakija, Vengrija (kitos valstybės šias „teises“ įtvirtina ne skyrių pavadinimuose, bet pačiuose atskirų baudžiamųjų normų pavadinimuose – Kroatija, Latvija, Slovėnija, Suomija)¹³. Tai reiškia, kad

⁹ Skyriuje šiuo metu įtvirtintos tokios penkios veikos: autorystės pasisavinimas (BK 191 str.), literatūros, mokslo, meno kūrinių ar gretutinių teisių objekto neteisėtas atgaminimas, neteisėtų kopijų platinimas, gabenimas ar laikymas (BK 192 str.), informacijos apie autorių teisių ar gretutinių teisių valdymą sunaikinimas arba pakeitimas (BK 193 str.), neteisėtas autorių teisių ar gretutinių teisių techninių apsaugos priemonių pašalinimas (BK 194 str.) ir pramoninės nuosavybės teisių pažeidimas (BK 195 str.).

¹⁰ „Autorių teisės į kūrinių nesiejamos su nuosavybės teise į materialųjį objektą, kuriuo tas kūrinys išreikštas. Autorius ar kitas autorių teisių subjektas, perleidęs nuosavybės teisę į materialųjį objektą, kuriuo išreikštas kūrinys, nelaiškomas perleidusiu autorių turtines teises ar suteikusių licenciją, leidžiančią naudoti tą kūrinių, jeigu sutartyje nenustatyta kitaip.“ (1 dalis); „Autorius arba kitas autorių teisių subjektas, perleidęs autorių turtines teises ar suteikęs licenciją, leidžiančią naudoti kūrinių, nelaiškomas perleidusiu nuosavybės teisę į materialųjį objektą, kuriuo tas kūrinys išreikštas“ (2 dalis).

¹¹ Pavyzdžiui, sudeginus muzikinio kūrinių natas, pats kūrinys nebus sunaikinamas; sunaikinus ir vėl identiškai atkūrus skulptūrą, ji bus laikoma tuo pačiu, o ne kitu kūriniu.

¹² Net ir tai, kad kai kuriais nusikaltimais, įtvirtintais BK 192 straipsnyje, disponuojama intelektinės nuosavybės objektų materialiomis kopijomis, nelemia šio skyriaus rūšinio objekto pokyčio, apimant ir „nuosavybę“, kadangi kėsinamasi į kūrinių materialinę išraišką ne jį naikinant ar kitaip veikiant, bet neteisėtai dauginant, t. y. gaminant atskirus nuo pirminio nuosavybės teisės objektus, pirminį objektą palikus sveiką ir jo nežalojant. Toks materialinės nuosavybės objektas, kuriuo pirmiausia buvo išreikštas kūrinys, apskritai gali būti seniausiai perleistas kito asmens nuosavybei ir autoriaus nebevaldomas, bet baudžiamosios atsakomybės neteisėtas atgaminimas nepašalins ir pažeis ne to daikto savininko teises, o būtent autoriaus teises.

¹³ Atkreiptinas dėmesys į tai, kad šie nusikaltimai praktiškai niekur nekeliami į nusikaltimų nuosavybei, turtui ir turtinėms teisėms skyrių, nors tai yra „intelektinė nuosavybė“, tą daro turbūt vienintelės Kroatija, kurios normos dėl intelektinės nuosavybės apsaugos įdėtos į Kroatijos baudžiamojo kodekso (1997) XVII skyrių „Nusikaltimai nuosavybei“, ir Malta baudžiamojo kodekso (1854) IX skyriaus „Nusikaltimai nuosavybei ir visuomenės saugumui“ III poskyryje „Dėl sukčiavimo“. Vis dėlto intelektinė nuosavybė yra labai specifinė ir turtinių nusikaltimų sudėtys neatspindi jos esmės, todėl šiais valstybių pavyzdžiais sekti nereikėtų.

užsienio reguliavimas šių sąvokų vartojimo aspektu yra gana neiškalbingas, dėl ko bet kuris įstatymų leidėjo pasirinkimas pavadinti komentuojamą skyrį – tiek „Nusikaltimai intelektualinei nuosavybei“, tiek „Nusikaltimai intelektualinės nuosavybės teisei“ – lyginamuoju aspektu iš esmės nebus smerktinas, tačiau norint tinkamai atspindėti skyriaus turinį vertėtų imtis gerojo pavyzdžio ir skyriaus pavadinime vartoti sąvoką „intelektinės nuosavybės teisė“.

2. Tiesioginis autorystės pasisavinimo objektas pagrindinėje nusikaltimo sudėtyje (BK 191 str. 1 d.)

Šiuo metu galiojanti baudžiamąją atsakomybę už autorystės pasisavinimą numatanti BK 191 straipsnio 1 dalies redakcija suformuluota taip: „Tas, kas savo vardu išleido arba viešai paskelbė svetimą literatūros, mokslo ar meno kūrinį (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalį, baudžiamas viešaisiais darbais arba bauda, arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki dvejų metų.“ Taigi autorystės pasisavinimo veika pasireiškia savo vardu išleidžiant ar viešai paskelbiant svetimą tam tikros rūšies kūrinį ar jo dalį (veikos dalyką). Baudžiamosios teisės doktrinoje dalykas yra tai, per ką (ką tiesiogiai veikiant, į ką kėsinant) kaltininko nusikalstama veika daroma žala ar sukeliama žalos grėsmė nusikalstamos veikos objektui – baudžiamojo įstatymo saugomai vertybei, teisiniui gėriui¹⁴. Tačiau būtent šis teisinis gėris – tiesioginis autorystės pasisavinimo objektas – kelia daugiausia diskusijų ir doktrinoje jis aprašomas skirtingai, nes labai sudėtinga nustatyti konkretų nusikalstamos veikos objektą, kai nusikalstama veika kėsinama į idealaus pobūdžio teisinius gėrius¹⁵. Be to, dažniausiai nedetalizuojamos tokio objekto rūšys, kurios taip pat turi reikšmės veikai kvalifikuoti.

Tiesioginis objektas – toks baudžiamojo įstatymo saugomas teisinis gėris, į kurį kėsinama konkrečia nusikalstama veika. Kitaip tariant, yra išskiriamas kiekvienai veikai būdingas objektas, kuris:

- a) yra būtinas kaip tos veikos sudėties elementas; jis gali būti *pagrindinis objektas*, kuris lemia veikos sudėties vietą BK specialiojoje dalyje, ir *papildomas objektas*, kuris neišvengiamai pažeidžiamas kartu su pagrindiniu objektu visais veikos pasireiškimo atvejais, t. y. toks, be kurio veika negali būti kvalifikuojama, arba
- b) nėra būtinas atitinkamo nusikaltimo sudėties požymis ir jo (ne)egzistavimas nedaro įtakos veikai kvalifikuoti (jis gali daryti įtaką tik baudžiamajai atsakomybei įgyvendinti), kadangi yra pažeidžiamas ne visais, o tik tam tikrais atvejais, priklausomai nuo veikos pasireiškimo būdo ir yra labiau šalutinis, o jo galimų variacijų gali būti labai daug; jis vadinamas *fakultatyviuoju objektu*.

Išsamiausiai autorystės pasisavinimo objektą yra aprašęs G. Ivoška BK komentare ir V. Mizaras monografijoje „Aurių teisė“. G. Ivoška yra tos nuomonės, kad BK 191 straipsnis (tiek 1, tiek 2 straipsnio dalis) apibrėžia nusikaltimus, kurių objektas – intelektualinės nuosavybės teisiniai santykiai

¹⁴ Daugiausia ginčijamasi dėl to, ar tai būtinai turi būti materialaus pasaulio daiktai. Šiuo atveju kūriniai kaip autorių teisės objektai yra nematerialūs (*res incorporales*), kadangi autorių teisė atskiria kūrinį nuo jo materialios išraiškos ir saugo būtent kūrinį, o ne jo materialią išraišką. Dėl to galima svarstyti, kad autorystės pasisavinimas dalyko neturi, jeigu laikytume, kad nusikalstamos veikos dalyku gali būti tik materialaus pasaulio daiktai. Jeigu remtumėmės platesne dalyko samprata, į ją įtraukiant ir nematerialius objektus, dalyku būtų dispozicijoje išvardytos kūrinių rūšys – literatūros, mokslo ar meno kūriniai, įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines (šiam darbe laikomasi būtent šios pozicijos).

¹⁵ Doktrinoje nurodoma, kad „[b]audžiamojo įstatymo saugomi gėriai gali būti realaus pobūdžio – gyvybė, sveikata, nuosavybė ir pan., arba idealaus pobūdžio – garbė, orumas, religiniai jausmai ir pan.“ (Švedas, G. *et al.*, 2019, p. 187–188). Remiantis šiomis doktrinos nuostatomis galima daryti išvadą, kad tiek autorystės pasisavinimo atveju, tiek visų kitų intelektualinės nuosavybės pažeidimų atveju ginamas objektas yra idealaus pobūdžio.

dėl autorių asmeninių neturtinių teisių ir turtinių teisių bei teisėtų interesų, taip pat ir dėl gretutinių teisių subjektų teisių (Ivoška, 2009, p. 395, para. 1). V. Mizaras nurodo, kad objektu yra autoriaus asmeniniai neturtiniai interesai, o būtent tik viena autoriaus asmeninė neturtinė teisė – autorystės teisė, kuri pripažįstama tik autoriui (Mizaras, 2009, p. 482). Akivaizdu, kad abiejų mokslininkų pozicijos apibrėžia labai skirtingą autorystės pasisavinimo objekto apimtį, todėl būtina plačiau išanalizuoti šio straipsnio paskirtį ir apibrėžti jo taikymo ribas.

G. Ivoškos pateikta formuluotė „intelektinės nuosavybės teisiniai santykiai dėl autorių asmeninių neturtinių teisių ir turtinių teisių bei teisėtų interesų“, taip pat „ir dėl gretutinių teisių subjektų teisių“ yra pernelyg abstrakti ir šia veika pažeidžiamą objektą apibrėžia per plačiai, nes šiuo atveju tai apimtų 1) tiek visas neturtines teises (autorystės teisę, teisę į autoriaus vardą ir teisę į kūrinio neliečiamybę), 2) tiek visas turtines autorių teises (teises kūrinių atgaminti, versti, perdurti, platinti, rodyti, skelbti ir kt.), taip pat, mokslininko nuomone, 3) ir gretutines teises (jos priklauso atlikėjams, fonogramų gamintojams, transliuojančioms organizacijoms ir pirmojo audiovizualinio kūrinio įrašo gamintojams)¹⁶. Tokio abstraktumo formuluotė tinkamesnė apibūdinant nebent skyriuje numatytų nusikalstamų veikų rūšinį objektą¹⁷, tačiau ne konkrečiai autorystės pasisavinimo objektą, grindžiant tai toliau dėstomais argumentais.

1) **Dėl autorių asmeninių neturtinių teisių pripažinimo objektu.** ATGTĮ 14 straipsnio 1 dalies 1–3 punktuose įtvirtintos trys autorių asmeninės neturtinės teisės: autorystės teisė, teisė į autoriaus vardą ir teisė į kūrinio neliečiamybę; BK komentare bendrai rašoma, kad objektu yra iš esmės visos šios teisės. Tačiau, manytina, kad šalia autorystės teisės į šia veika pažeidžiamų neturtinių autorių teisių sąrašą nereikėtų įtraukti kartu ir teisės į autoriaus vardą ar teisės į kūrinio neliečiamybę, nes BK 191 straipsnio 1 dalies dispozicijoje įtvirtintos veikos (kūrinio išleidimas ar viešas paskelbimas svetimu vardu) savaime nesuponuoja jų pažeidimo – kūrinyje gali būti išleistas ir visiškai nepakeistas, nepažeidžiant kūrinio neliečiamybės teisės, o tikrojo autoriaus vardas nurodytas tinkamai, autoriui priimtiniu būdu, nepažeidžiant autoriaus teisės į vardą, pvz., šalia autoriaus prirašant bendraautorį, neprisidėjusį prie kūrinio sukūrimo ir taip pažeidžiant tik autorystės teisę. Todėl vien iš šio pavyzdžio matyti, kad savinantis autorystę automatiškai nepadaroma žalos kitoms autoriaus neturtinėms teisėms, vadinas, jos negali būti laikomos nei pagrindiniu, nei papildomu objektais, todėl yra laikytinos nebent fakultatyviaisiais objektais. Apie tai, kad straipsniu nesaugomos kitos autorių teisės, byloja jau pats straipsnio pavadinimas „Autorystės pasisavinimas“, kuris BK normų dinamikoje keitėsi ir vienu metu netgi buvo vadinamas „Autorystės teisės pasisavinimas“¹⁸. Tai leidžia daryti išvadą, kad normos paskirtis yra saugoti išimtinai tik autorystės teisę, bet ne kitas neturtines autorių teises.

2) **Dėl turtinių teisių pripažinimo objektu.** Kad asmeniui kiltų baudžiamoji atsakomybė už autorystės pasisavinimą, jis turi ne šiaip save įvardyti kūrinio autoriumi, bet tai daryti atlikdamas tam tikras BK 191 straipsnio 1 dalies dispozicijoje įvardytas alternatyvias veikas – išleisdamas ar viešai paskelbdamas svetimą kūrinių – t. y. iš esmės tuo pačiu turi išnaudoti autorių turtines teises (ATGTĮ 15 str. 1 d. 2, 8 p.)¹⁹. Todėl tikslinga išnagrinėti, ar dėl šios priežasties autorystės pasisavinimo tiesioginiu objektu (pagrindiniu, papildomu ar fakultatyviu) neturėtų būti ir turtinės autorių teisės.

¹⁶ Autorių neturtinių teisių turinys apibrėžtas ATGTĮ 14 str. 1 d. 1–3 punktuose; autorių turtinės teisės išvardytos ir jų turinys apibrėžtas ATGTĮ 15 str. 1 d. 1–8 punktuose; gretutinės teisės reguliuojamos ATGTĮ 51–60 straipsniuose.

¹⁷ Iš konteksto iškrepta tik BK 195 straipsnis, kuriame vieninteliame kalbama apie pramoninės nuosavybės objektus.

¹⁸ 1961 m. BK redakcijos paskutiniuosiuose 2000 m. pakeitimuose (*Valstybės žinios, 38-1054*) BK 142 straipsnis pavadintas „Autorystės teisės pasisavinimas“, su naująja kodekso redakcija, žodis *teisė* panaikintas.

¹⁹ Autorės nuomone, šie veiksmai savo turiniu turėtų apimti bet kokią viešą kūrinio naudojimo būdą, tačiau veikos objektyvioji pusė nėra šios analizės objektas.

Kad šia veika būtų pažeidžiamos autorių turtinės teisės, kaltininkas turi jomis naudotis neteisėtai, t. y. neturėti licencijos. Tačiau įmanoma, kad autorius žino apie ekonominį savo kūrinio naudojimo būdą, netgi yra suteikęs leidimą išleisti (kitaip tariant, atgaminti) kūrinį ar jį paskelbti viešai, tačiau šie veiksmai be autoriaus žinios ir leidimo atliekami svetimu (kaltininko – licenciato) vardu. Tokiu atveju autorių turtinės teisės pažeidžiamos nebus, nes jomis naudojantis veikiama teisėtai, ir pažeidimas bus padarytas tik dėl neturtinių teisių. Vadinas, šiuo aspektu turtinės autorių teisės negali būti nei tiesioginiu pagrindiniu, nei papildomu objektu ir taip pat yra laikytinos fakultatyviu objektu, kuris bus pažeidžiamas tais atvejais (greičiausiai daugeliu atvejų), kai savinantis autorystę kartu neteisėtai naudojamas ir autorių turtinėmis teisėmis²⁰.

Kita vertus, pasisavinus autorystės teisę, kuri yra pagrindinis tiesioginis pažeidžiamas veikos objektas, iš esmės įgyjama galimybė disponuoti ir visomis kitomis autoriaus turtinėmis ir neturtinėmis teisėmis, kadangi jos yra išvestinės iš autorystės teisės²¹. Baudžiamosios teisės teorijoje pripažįstama, kad objektui (teisiniams gėriams, į kuriuos kėsiniama nusikalstama veika), gali būti ne tik tiesiogiai padaroma žala, bet ir sukeliama tokios žalos grėsmė (dažniausiai rengimosi ar pasikėsiniimo stadijose bei formaliose nusikalstamų veikų sudėtyse) (Švedas, G. *et al.*, 2019, p. 187). Todėl svarstyti, ar šiuo požiūriu nėra automatiškai sukeliama žalos grėsmė visoms kitoms autoriaus turtinėms ir neturtinėms teisėms. Autorės nuomone, tokie padariniai vis dėlto yra per tolimi – būtent pačiu pasisavinimu, o ne tolesniais kaltininko veiksmais turi būti sukeliama žalos grėsmė kitoms vertybėms, o šiuo atveju vien pasisavinus autorystę dar savaime nereiškia, kad šia veika kaltininkas sukelia grėsmę kitoms autorių teisėms. Tai jis galės padaryti nebent papildoma, atskira nuo autorystės pasisavinimo veika, o šių galimybių baudžiamasis įstatymas darant pirminę veiką neapima. Todėl ir šiuo požiūriu negalima daryti išvados, kad autorystės pasisavinimo pagrindinis ar papildomas objektas yra autorių turtinės teisės.

3) Dėl gretutinių teisių pripažinimo objektu. G. Ivoška prie išvados, kad autorystės pasisavinimo objektu yra ir gretutinių teisių subjektų teisės, priėjo, kaip teigia, aiškindamas straipsnį sisteminiu metodu kartu su ATGTĮ ir kitais BK XXIX skyriaus straipsniais bei pateikdamas teismų praktikos pavyzdį, o būtent – Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau – LAT) 2004 m. balandžio 20 d. nutartį baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004.

Šioje byloje kaltininkas buvo nuteistas už tai, kad Gariūnų turgavietėje prekiaavo nelegaliai įrašytomis muzikos kompaktinėmis plokštelėmis (neteisėtomis fonogramų kopijomis), neturėdamas fonogramų gamintojų leidimo, ir taip pažeidė jų išimtinės turtinės teisės, įtvirtintas ATGTĮ. Jis buvo nuteistas pagal BK 192 straipsnį, kuris tuo metu numatė baudžiamąją atsakomybę tik už kūrinį, bet ne gretutinių teisių objektų neteisėtą atgaminimą, kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą²². LAT Baudžiamųjų bylų skyriaus plenarinė sesija, grįsdama tinkamą baudžiamojo įstatymo taikymą, rėmėsi sisteminiu viso BK skyriaus, ATGTĮ, tarptautinių teisės aktų aiškinimu, taip pat istorine BK 142¹ straipsnio kaip BK 192 straipsnio pirmtako ir jo taikymo praktikos analize. Nors teismas pripažino, kad gretutinės teisės su autorių teisėmis netapatamos, taip pat netapatami jų objektai, tačiau padarė išvadą, kad sistemškai įsigilinus į visas bylai reikšmingas teisės normas, atsiskleidžia įstatymų leidėjo siekis garantuoti, kad būtų tinkamai apgintos visos autorių ir gretutinių teisių subjektų teisės, ypač turint omenyje tai, kad neteisėta fonogramos kopija kartu yra ir neteisėta kūrinio kopija. Teismo nuomone, manyti, kad pereinant nuo senojo prie naujojo baudžiamojo įstatymo iš BK 192 straipsnio yra sąmoningai eliminuota apsauga

²⁰ Šie kaltininko veiksmai gali sudaryti ir sutaptį su kitu nusikaltimu, įtvirtintu BK 192 straipsnyje.

²¹ Be kita ko, autoriaus gynybos galimybės gali būti sumažinamos ir dėl autorystės prezumpcijos, o civilinės gynybos priemonių apskundimas yra vienas iš veikos kriminalizavimo pagrindų.

²² BK pakeitimas, įtraukiant į normą ir gretutinių teisių subjektų teisių apsaugą, padarytas tik 2009 metais įstatymu Nr. XI-330 (*Valstybės žinios*, 87-3663).

tam tikrų vertybių, kurios senajame BK, taip pat kituose galiojančio BK straipsniuose ar kituose teisės aktuose buvo ir tebėra saugomos ir ginamos vienodai, nėra pagrindo.

Tačiau analogiškai tos pačios išvados padaryti ir apie BK 191 straipsnį negalima: remiantis tais pačiais teismo naudotais analizės metodais ir šaltiniais pažymėtina, kad ir anksčiau galiojusiose autorystės pasisavinimo normose niekada nebuvo numatyta atsakomybė už gretutinių (pvz., atlikėjų) teisių objektų autorystės pasisavinimą: visada eksplacitiškai kaip veikos dalykas būdavo įvardijami išimtinai autorių teisių objektai, taip pat tam tikrą laiką – ir pramoninės nuosavybės objektai, bet niekada – gretutinių teisių objektai²³. Vadinasi, plečiamasis aiškinimas dėl nusikalstamos veikos objekto, įtraukiant į jį ir gretutines teises, yra nepagrįstas nei istoriniu, nei teleologiniu ar gramatiniu normos konstrukcijos aiškinimu.

Todėl, sprendžiant iš dabartinės gramatinės straipsnio konstrukcijos, galima vienareikšmiškai pritari tai mokslininkų išsakytai pozicijai, kad šiuo metu gretutinių teisių subjektų interesai juo nėra saugomi, nes jiems, išskyrus atlikėjus, įstatymais suteikiamos tik turtinės teisės (Mizaras, 2009, p. 482; Birštonas *et al.*, 2010, p. 304). Tai savo ruožtu reiškia, kad, norint baudžiamosiomis teisinėmis priemonėmis saugoti ir gretutinių teisių subjektų teises, reikėtų neišvengiamai keisti arba BK 191 straipsnio 1 dalies dispoziciją, arba numatyti atskirą normą būtent šiam objektui saugoti.

Atlikus ES valstybių baudžiamųjų įstatymų lyginamąją analizę, galima pasakyti, kad dauguma valstybių numato tam tikro dydžio žalą kaip būtiną autorystės pasisavinimo pagrindinės sudėties požymį, kas reiškia, jog tokiu būdu sudėtyje įtvirtinamas ir būtinas nustatyti tiesioginis papildomas objektas – nuosavybė, taip pat įvairius kitus požymius, kurie lemia kitų objektų įtvirtinimą: Airija (komerciniai tikslai), Čekija (veika padaryta nemažareikšmiškai), Ispanija (materialinė nauda kaltininkui, žala teisių turėtojui), Latvija (didelė žala), Liuksemburgas (piktybiškai, apgaulingai), Nyderlandai (žala reputacijai, garbei, orumui), Suomija (komercinė nauda, didelė žala), Vengrija (finansinė žala). Tačiau taip pat daugelis ES valstybių (Austrija, Bulgarija, Lenkija, Prancūzija, Rumunija, Slovėnija, Švedija, kt.) pagrindinėje autorystės pasisavinimo sudėtyje nenustato jokių papildomų baudžiamosios atsakomybės sąlygų ir norma panaši į Lietuvos BK, daugeliu atvejų komercinius tikslus, žalą ir kitus požymius šios valstybės mano esant kvalifikuojančiais autorystės pasisavinimą požymiais. Lietuvos baudžiamojo teisinio reguliavimo ypatumas šiuo atveju toks, kad analogiškų požymių nėra įtvirtinta nei BK 191 straipsnio 1, nei 2 dalyje, pastarojoje kaip veiką kvalifikuojantys įtvirtinti visai kiti požymiai, nesusiję su sunkesniais veikos padariniais, o tik su veikos padarymo būdu. Autorės nuomone, baudžiamosios atsakomybės *ultima ratio* principą labiau atitinka pirmosios grupės valstybių pasirinktas teisinis reguliavimas, numatantis papildomus veikos pavojingumą didinančius požymius pagrindinėje nusikaltimo sudėtyje. Mažesnio pavojingumo autorystės pasisavinimas (pvz., nesukėlęs didelės žalos, padarytas nesant komercinių tikslų ar pan.) galėtų būti laikomas baudžiamuoju nusižengimu arba už jį turėtų būti numatyta administracinė atsakomybė, kuri Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodekse (2015, toliau – ANK) šiuo metu apskritai įtvirtinta už labai selektyvias veikas ir nėra nuoseklus perėjimo tarp mažesnio pavojingumo veikų intelektualinės nuosavybės teisei ir pačių pavojingiausių veikų, įtvirtintų BK XXIX skyriuje. Todėl, darant bet kokius pakeitimus ir siekiant išlaikyti nuoseklumą, iš esmės reikėtų atidžiai peržiūrėti visą draudimų sistemą, jų turinį ir keisti tiek BK, tiek atitinkamai ANK.

Reikia pasakyti ir tai, kad daugeliu atvejų ES valstybėse baudžiamoji atsakomybė numatyta už dar didesnį, labai skirtingą veikų ratą, įtraukiant įvairius autorių turtinių ar gretutinių teisių pažeidimus, už

²³ Be autorių teisių objektų, istoriškai normoje buvo įvardyti tik pramoninės nuosavybės objektų autorystės pasisavinimai, o BK straipsnio redakcijų dinamikoje išnyko ir šis požymis (dabar tai BK 195 str. klausimas), dispozicijoje dalyku galiausiai įvardijant tik autorių teisės objektus (plačiau žr. Steponavičiūtė, 2016, priedų lentelė Nr. 3).

juos baudžiant daugiausia įvairaus dydžio baudomis, o numatomos maksimalios laisvės atėmimo bausmės už tas pačias veikas valstybėse narėse yra ypač skirtingos – siekia nuo dvejų metų (pvz., Ispanijoje, Suomijoje) iki 5 ar net 8 metų (pvz., Slovakijoje). Akivaizdu, kad toks skirtingas teisinis reguliavimas gali sukelti problemų savitarpio pagalbos baudžiamosiose bylose atvejais, pvz., atsiradus poreikiui išduoti veiką padariusį asmenį kitos valstybės prašymu, kai vienoje valstybėje tie patys veiksmai yra nusikaltimas, o kitoje – ne. Ateityje reikėtų mėginti vienodinti baudžiamąją atsakomybę už tam tikrus nusikaltimus intelektinei nuosavybei Europos Sąjungoje, tačiau tai gana sudėtingas uždavinys²⁴ – šiuo metu yra tik Sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS sutartis), ir Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų (2001), kuriose numatyti minimalūs baudžiamosios teisinės apsaugos standartai intelektinei nuosavybei, tačiau tarp jų nėra būtinos baudžiamosios atsakomybės už nė vienos iš neturtinių autorių teisių pažeidimus, kas ir lemia tokį skirtingą baudžiamąjį teisinį reguliavimą²⁵.

3. Tiesioginis autorystės pasisavinimo objektas kvalifikuotoje nusikaltimo sudėtyje (BK 191 str. 2 d.)

Autorystės pasisavinimo norma su kvalifikuojančiomis aplinkybėmis, numatyta BK 191 straipsnio 2 dalyje, nustato: „Tas, kas pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas psichinę prievartą privertė literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazines) arba jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi ar autoriaus teisių perėmėju arba atsakyti autorystės teisės, baudžiamas bauda arba laisvės apribojimu, arba areštu, arba laisvės atėmimu iki trejų metų.“

Doktrinoje autorystės pasisavinimo kvalifikuotos sudėties objektas neanalizuojamas, dažniausiai aptariamas tik nusikaltimo dalykas. BK komentare išsakyta pozicija, kad BK 191 straipsnio 2 dalyje numatytos „veikos dalyku yra autoriaus ir gretutinių teisių turėtojo neturtinės ir turtinės teisės (ATGTĮ 14, 15, 52, 53 str.)“ (Ivoška, 2009, p. 400, para. 19). V. Mizaras yra kitos nuomonės ir tvirtina, kad veikos dalykas yra tik viena neturtinė autorystės teisė, kuri nepriklauso gretutinių teisių turėtojams (Mizaras, 2009, p. 483). Šio straipsnio autorės nuomonė dar kitokia – šiais minėtais pavyzdžiais įvardytas ne veikos dalykas, o būtent objektas.

Analizuojant normą lingvistiškai, iš pirmo žvilgsnio gali susidaryti įspūdis, kad autorystės pasisavinimo tiek kvalifikuotos sudėties, tiek ir pagrindinės sudėties pagrindinis tiesioginis objektas visais atvejais yra autorystės teisė. Tačiau, įsigilinus į dispozicijos formuluotę ir nusikaltimo esmę, matyti, kad BK 191 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos veikos objektas skiriasi atsižvelgiant į tai, kurią iš dispozicijoje įtvirtintų alternatyvių veikų asmuo padaro. BK 191 straipsnio 2 dalyje yra įtvirtintos trys alternatyvios veikos: tai kūrinio autoriaus privertimas, pasinaudojant tarnybos padėtimi ar panaudojant psichinę prievartą; 1) pripažinti kitą asmenį bendraautoriumi; 2) pripažinti kitą asmenį autorių teisių perėmėju; 3) atsakyti autorystės teisės. Skirtingai nei pagrindinėje sudėtyje, kaltininkas nedisponuoja jokiais

²⁴ Plačiau apie tokio reguliavimo vienodinimo kliūtis žr. Geiger (2016).

²⁵ Angl. *Agreement on Trade Related Aspects of Intellectual Property Rights*. Šios sutarties 5 skyriaus 61 straipsnis įpareigoja valstybes nares numatyti baudžiamąją atsakomybę bent už tyčinio prekės ženklo suklastojimą ar autorių teisių piratavimą komerciniu mastu, numatant laisvės atėmimo bausmę ir (ar) pinigines baudas, pakankamas, kad atgrasintų nuo pažeidinėjimo, ir atitinkančias bausmes, skiriamas už panašaus sunkumo nusikaltimus. Elektroninių nusikaltimų konvencijos 10 straipsnis numato panašias taisykles (veiksmai atliekami sąmoningai, komerciniais tikslais ir naudojančiais kompiuterių sistema). Dėl kitų intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų valstybės narės gali numatyti ir civilinę, ir administracinę ar baudžiamąją atsakomybę bei bausmes savo nuožiūra.

kūriniais (veikos dalyku), o atlieka psichinės prievartos veiksmus prieš kūrinių autorių, kas atitinka kėsinimąsi į asmens veiksmų laisvę dėl specifinių autorių teisių suteikimo. Tai reiškia, kad žmogaus veiksmų laisvė yra tiesioginis papildomas objektas (ne pagrindinis, nes jis keistų nusikalstamos veikos vietą ir keltų ją į nusikaltimų žmogaus laisvei skyrių), o dalykas yra pats nukentėjęs, prieš kurį vartojama psichinė prievarta, kaip yra įprasta nusikaltimų žmogaus laisvei atveju (toku būdu BK 191 straipsnio 2 dalis laikytina specialia norma BK 148 straipsnyje įtvirtintam žmogaus veiksmų laisvės varžymui).

O tiesioginį pagrindinį objektą galima nustatyti, analizuojant kaltininko reikalavimo turinį, nes psichinė prievarta naudojama siekiant trijų minėtų alternatyvių rezultatų. Vis dėlto į juos kėsinantis pažeidžiamos skirtingos autorių teisės: vertimas pripažinti kitą asmenį bendraautoriu ar atsisakyti autorystės teisės (pirmasis ir trečiasis atvejai), žinoma, pažeidžia išimtinę autoriaus neturtinę autorystės teisę, kadangi autorius nustoja būti (vienintelis) autorius. Tačiau vertimas pripažinti kitą asmenį autorių teisių perėmėju (antrasis atvejis) pažeidžia ne autorystės teisę, o tik išimtinę autorių turtines teises²⁶, nes autorių teisių perėmėjai gali įgyti tik autorių turtines teises, o neturtinių autorių teisių perėmimas yra apskritai neįmanomas (todėl neįmanoma būti ir neturtinių autorių teisių perėmėju)²⁷. Vadinasi, šiuo atveju kėsinamasi į visai kitą įstatymo saugomą vertybę ir nusikaltimo objektą – turtinius autorių interesus. Tai reiškia, kad šiuo metu BK 191 straipsnio 2 dalyje įtvirtintų veikų objektas yra ne tik neturtinė autorystės teisė, bet ir turtinės autorių teisės²⁸.

Toks nusikaltimo objekto apibūdinimas yra netinkamas, nes neatspindi straipsnio paskirties: straipsnio pavadinimas „Autorystės pasisavinimas“ byloja tai, kad visas straipsnis skirtas veikoms, kuriomis pažeidžiama autorystės teisė, kuri yra neturtinė autoriaus teisė, kriminalizuoti (Birštonas *et al.*, 2010, p. 305), tad 2 dalyje įtvirtinta alternatyvi veika, verčiant kūrinio autorių pripažinti kitą asmenį turtinių autoriaus teisių perėmėju, su šia paskirtimi nedera. Turtinių teisių buvimas šios veikos objektu nedera ir su BK normų sistema, kadangi, naudojant psichinę prievartą kėsinamasi į turtinių teisių valdymą, kas iš esmės visiškai atitinka turto prievartavimą pagal BK 181 straipsnį. Net jeigu laikytume BK 191 straipsnio 2 dalį specialia BK 181 straipsniui objekto požiūriu dėl to, kad naudojant psichinę prievartą asmuo verčiamas perduoti turtines *autorių* teises, tektų paaiškinti, kodėl tokiu atveju už vienokių turtinių teisių prievartavimą numatyta maksimali laisvės atėmimo bausmė yra iki šešerių metų, o už kitokių – iki dvejų metų. Taip pat pasakytina, kad baudžiamoji atsakomybė už turto prievartavimą kyla nuo 14 metų amžiaus, o už autorystės pasisavinimą – jau nuo 16 metų amžiaus (BK 13 straipsnio 2 dalyje prie vardinamų nusikalstamų veikų yra įtvirtintas ir turto prievartavimas – BK 181 straipsnis, tačiau BK 191 straipsnis neminimas). Kadangi straipsnio pavadinimas ir juo įvardijama norma turi būti adekvatūs ir neprieštaringi (Bieliūnas, Švedas, G. 2013, p. 50–51), taip pat viso BK normų sistema turi būti darni, siūlytina iš BK 191 straipsnio 2 dalies dispozicijos išimti žodžius „ar autoriaus teisių perėmėju“ ir ją išdėstyti taip: „Tas, kas pasinaudodamas tarnybos padėtimi arba panaudodamas

²⁶ Ši nuostata, skirtingai nei kitos, neturi gilių tradicijų, kadangi pirmą kartą BK buvo įtvirtinta tik 2000 m. balandžio 20 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso 35, 142, 308, 321(2) straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 142(1), 142(2), 142(3) straipsniais įstatymu Nr. VIII-1646.

²⁷ ATGTĮ 39 str. 2 d.: „Asmuo, kuriam perduotos autorių turtinės teisės, laikomas autorių turtinių teisių perėmėju.“; 38 str. 4 dalyje imperatyviai nurodyta, kad „autorių asmeninės neturtinės teisės kitiems asmenims neperduodamos. Jos nepriklauso nuo autorių turtinių teisių, lieka jiems ir tais atvejais, kai turtinės teisės perduodamos kitiems asmenims“, ši taisyklė ATGTĮ pakartojama net kelis kartus: 14 str. 2 d. taip pat pabrėžiama, kad „Autorių asmeninės neturtinės teisės neperduodamos kitiems asmenims. Po autoriaus mirties asmeninių neturtinių teisių priežiūra įgyvendinama šio Įstatymo 49 straipsnio 2 dalyje nustatyta tvarka“. Todėl įmanoma būti tik turtinių teisių perėmėju, o juo tampama šias teises perdavus sutartimi arba pagal testamentą (Usonienė, 2008, p. 89).

²⁸ Kadangi objektu tokiu būdu įtvirtintos turtinės teisės, R. Birštonas svarsto, ar tai neatveria kelių objektu laikyti ir gretutinės teisės (Birštonas *et al.*, 2010, p. 305).

psichinę prievartą privertė literatūros, mokslo ar meno kūrinio (įskaitant kompiuterių programas ir duomenų bazes) arba jo dalies autorių pripažinti kitą asmenį bendraautoriu arba atsakyti autorystės teisės, baudžiamas <...>²⁹. Taigi viso BK 191 straipsnio tiesioginis pagrindinis objektas būtų vienas – tik autorystės teisė ir būtų išspręstos veikų kvalifikavimo problemos bei nekiltų šios normos taikymo paskirties bei apimties klausimų.

Išvados

1. Rūšinį objektą atspindintis BK XXIX skyriaus pavadinimas „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“ keistinas į „Nusikaltimai intelektinės nuosavybės teisei“, kadangi šiuo metu yra netinkamas dviem aspektais:
 - a) intelektinė nuosavybė apima tiek autorių teisę, tiek pramoninės nuosavybės teisę, atskiras pramoninės nuosavybės minėjimas pavadinime dubliuoja intelektinės nuosavybės turinį, todėl yra naikintinas;
 - b) šiuo metu įtvirtintas BK XXIX skyriaus pavadinimas neatitinka jame įtvirtintų nusikalstamų veikų esmės, kadangi intelektinės nuosavybės objektai yra nematerialūs. Tačiau pakeitus BK XXIX skyriaus pavadinimą, sistemaiškai nereikėtų keisti ir BK XVIII skyriaus „Nusikaltimai ir baudžiamieji nusižengimai nuosavybei, turinėms teisėms ir turiniams interesams“ pavadinimo, nes pastarasis atitinka skirtingą skyriaus turinį.
2. Tiesioginiu pagrindiniu autorystės pasisavinimo objektu pagrindinėje nusikaltimo sudėtyje (BK 191 str. 1 d.) laikytina vienintelė autoriaus neturtinė teisė – autorystės teisė. Papildomo objekto pagrindinėje sudėtyje nėra, juo nelaikytinos nei autorių turtinės, nei kitos neturtinės ar gretutinės teisės, – jos atitinka fakultatyviojo nusikalstamos veikos objekto sampratą ir reikšmės kvalifikavimui neturi.
3. Tiesioginiu pagrindiniu autorystės pasisavinimo objektu kvalifikuotoje nusikaltimo sudėtyje (BK 191 str. 2 d.) laikytina autorystės teisė, kuri šiuo metu doktrinoje nepagrįstai yra nusikaltimo dalykas. Tiesioginiu papildomu objektu laikytina žmogaus veiksmų laisvė, kadangi autorius verčiamas pažeisti savo neturtinę autorystės teisę, prieš jį kaltininkui vartojant psichinę prievartą. Kitos autorių teisės ir gretutinės teisės kaip nusikalstamos veikos objektas kvalifikuotoje nusikaltimo sudėtyje vertintinos kritiškai: šiuo metu BK 191 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta veika, verčiant autorių pripažinti kitą asmenį autorių teisių perėmėju, kėsinamasi ne į autorystės teisę, o tik į turtines autorių teises, kaip į pagrindinį nusikaltimo objektą, tačiau tokio objekto įtvirtinimas kvalifikuotoje autorystės pasisavinimo sudėtyje nedera su BK normų sistema ir kelia veikų atskyrimo bei kvalifikavimo problemų, todėl ši veika, o kartu ir objektas, iš BK 191 straipsnio 2 dalies dispozicijos šalintini.
4. Autorystės pasisavinimo norma ES valstybių baudžiamuosiuose įstatymuose yra labai skirtinga: vienose valstybėse saugomas teisinis gėris yra tik autorystės teisė, kitose – ir gretutinės ar turtinės autorių teisės. Lietuva priskirtina valstybių grupei, kurios pagrindinėje autorystės pasisavinimo sudėtyje neįtvirtina jokių papildomų veikos pavojingumą didinančių požymių ir norma formuluojama abstrakčiai, o kitose ES valstybėse būtinaisiais autorystės pasisavinimo pagrindinės sudėties požymiais įtvirtinami ir komerciniai tikslai, didelė turtinė žala ar kiti požymiai, didinantys veikos pavojingumą dėl grėsmės papildomiems objektams, kas, manytina, labiau atitinka baudžiamosios teisės *ultima ratio* principą.

²⁹ Kartu pakeistinas ir lingvistiniu žodžių darybos požiūriu netaisyklingas žodis „bendraautoriumi“ į „bendraautoriu“. Dabartinis lietuvių kalbos žodynas (2005).

Literatūra

Nacionaliniai ir tarptautiniai teisės aktai

- Pasaulio prekybos organizacijos sutartis dėl intelektinės nuosavybės teisių aspektų, susijusių su prekyba (TRIPS) (1994). *Valstybės žinios*, 2001, 46-1620.
- Konvencija dėl elektroninių nusikaltimų (2001). *Valstybės žinios*, 2004, 36-1188.
- Lietuvos Respublikos Konstitucija (1992). *Valstybės žinios*, 33-1014.
- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (1961). *Vyriausybės žinios*, 18-148.
- Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1999). *Valstybės žinios*, 50-1598.
- Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą 35, 142, 308, 321(2) straipsnių pakeitimo ir kodekso papildymo 142(1), 142(2), 142(3) straipsniais įstatymas (2000). *Valstybės žinios*, 38-1054.
- Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 89-2741.
- Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (2000). *Valstybės žinios*, 74-2262.
- Lietuvos Respublikos baudžiamąjį procesą kodeksas (2002). *Valstybės žinios*, 37-1341.
- Lietuvos Respublikos baudžiamąjį kodeksą 170, 191, 192 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir kodekso papildymo 170¹ straipsniu įstatymas (2009). *Valstybės žinios*, 87-3663.
- Lietuvos Respublikos administracinių nusižengimų kodeksas (2015). *TAR*, 11216.

Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamieji įstatymai

- Bulgarijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (1968). Nr. 26/02.04.1968. Priimtas 1968 m. balandžio 2 d. su pakeitimais ir papildymais 2017 m. gruodžio 19 d.
- Estijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2001). Nr. RT I, 61, 364. Priimtas 2001 m. birželio 6 d., su pakeitimais ir papildymais 2013 m. liepos 15 d.
- Čekijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2009). Nr. 40/2009. Priimtas 2009 m. sausio 8 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2011 m.
- Ispanijos Karalystės baudžiamasis kodeksas (1995). Nr. 281. Priimtas 1995 m. lapkričio 24 d., su pakeitimais ir papildymais 2015 m. spalio 28 d.
- Kroatijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (1997). Nr. 110/1997. Priimtas 1997 m. spalio 21 d., su pakeitimais ir papildymais 2003 m. liepos 15 d.
- Latvijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (1998). Nr. 199/200 (1260/1261). Priimtas 1998 m. birželio 17 d., su pakeitimais ir papildymais 2013 m. balandžio 1 d.
- Maltos Respublikos baudžiamasis kodeksas (1854). Priimtas 1854 m. birželio 10 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2019 m. liepos 19 d.
- Slovėnijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2008). Nr. 2296. Priimtas 2008 m. gegužės 20 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2011 m.
- Slovakijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2005). Nr. 300/2005. Priimtas 2005 m. liepos 2 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2005 m. gegužės 20 d.
- Suomijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (1995). Priimtas 1995 m. balandžio 21 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2015 m.
- Vengrijos Respublikos baudžiamasis kodeksas (2012).

Europos Sąjungos valstybių narių autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymai

- Airijos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (2000). Priimtas 2000 m., su pakeitimais ir papildymais 2020 m. vasario 16 d.
- Austrijos Respublikos autorių teisių įstatymas (1965). Priimtas 1965 m. rugsėjo 9 d., su pakeitimais ir papildymais 2017 m. rugsėjo 1 d.
- Belgijos Respublikos ekonominių teisių kodekso papildymo autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymu įstatymas (1994). Priimtas 1994 m. birželio 30 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2015 m. sausio 26 d.
- Danijos autorių teisių įstatymas (2014). Priimtas 2014 m. spalio 23 d.
- Graikijos Respublikos autorių teisių, gretutinių teisių ir kultūros reikalų įstatymas (1993). Nr. 2121, priimtas 1993 m. kovo 4 d.

- Italijos autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos įstatymas (1941). Priimtas 1941 m. balandžio 22 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2003 m. balandžio 9 d.
- Kipro autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1976). Priimtas 1976 m. gruodžio 3 d., su pakeitimais ir papildymais iki 1993 m.
- Lenkijos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1994). Nr. 83, priimtas 1994 m. vasario 4 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2010 m. spalio 21 d.
- Lenkijos pramoninės nuosavybės įstatymas (2000). Priimtas 2000 m. birželio 30 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2007 m. birželio 29 d.
- Liuksemburgo Didžiosios Hercogystės įstatymas dėl autorių teisių, gretutinių teisių ir duomenų bazių (2001). Priimtas 2001 m. balandžio 18 d.
- Nyderlandų autorių teisių įstatymas (1912). Priimtas 1912 rugsėjo 23 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2015 m.
- Portugalijos autorių teisių ir gretutinių teisių kodeksas (1985). Priimtas 1985 m. kovo 14 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2017 m.
- Prancūzijos Respublikos intelektinės nuosavybės kodeksas (1992). Nr. FR465, priimtas 1992 m. liepos 1 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2006 m. kovo 1 d.
- Rumunijos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1996). Nr. 8, priimtas 1996 m. kovo 14 d.
- Švedijos Karalystės įstatymas dėl autorių teisių į literatūros ir meno kūrinius (1960). Priimtas 1960 m., su pakeitimais ir papildymais iki 2011 m. balandžio 1 d.
- Vokietijos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymas (1965). Nr. 3714, priimtas 1965 m. rugsėjo 9 d., su pakeitimais ir papildymais iki 2013 m. spalio 1 d.

Specialioji literatūra

- Abramavičius, A. et al. (2003). *Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis*: vadovėlis. 3-asis leid. Vilnius.
- Bieliūnas, E.; Švedas, G. (2013). Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso straipsnių pavadinimai ir jų reikšmė. *Teisė*, 88, 41–52, <https://doi.org/10.15388/teise.2013.0.1614>.
- Bukelienė, D. (2008). *Baudžiamoji atsakomybė už turto pasisavinimą ir turto iššvaistymą (teoriniai ir praktiniai aspektai)*. Vilnius: Eugrimas.
- Birštonas, R. et al. (2010). *Intelektinės nuosavybės teisė*. Vilnius: Registrų centras.
- Geiger, Ch. (2012). The Anti-Counterfeiting Trade Agreement and Criminal Enforcement of Intellectual Property: What Consequences for the European Union? *Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, Research Paper* No. 12-04.
- Geiger, Ch. (2016). *Towards a Balanced International Legal Framework for Criminal Enforcement of Intellectual Property Rights* [interaktyvus]. University of Strasbourg: Centre for International Intellectual Property Studies, 2016-04. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=3009176> [žiūrėta 2020-02-26].
- Griffiths, J. (2011). Criminal Liability for Intellectual Property Infringement in Europe – The Role of Fundamental Rights [interaktyvus]. Iš C. Geiger (sud.) (2011). *Criminal Enforcement of Intellectual Property: a Blessing or a Curse*. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=1777029> [žiūrėta 2020-02-26].
- Griffiths, J. (2015). Moral Rights from a Copyright Perspective [interaktyvus]. Iš F. Brison et al. (sud.) (2015). *Moral Rights in the 21st Century*. Chicago: Larcier. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/295919265_Moral_Rights_from_a_Copyright_Perspective.
- Ivoška, G. (2009). BK 191 straipsnio komentaras. Iš Abramavičius, A. et al. (2009). *Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso komentaras. Specialioji dalis (II knyga)*. Vilnius: Registrų centras, 395–402.
- Khandzhiev, A. F. (2012). Stanovlenie i razvitie norm ugolovnogo zakonodatel'stva ob ohrane intellektual'noj sobstvennosti v Rossii. *Biznes v zakone*, 1, 137–139.
- Kiškis, M. (2000). *Tarptautinio intelektinės nuosavybės piratavimo prevencija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas.
- Kiškis, M.; Krikščionaitis, M. (2008). Intelektinės nuosavybės teisių pažeidimų tyrimai: metodologiniai aspektai. *Teisė*, 68, 37–50, <https://doi.org/10.15388/teise.2008.0.342>.
- Kiškis, M.; Petrauskas, R. (2006). Intelektinės nuosavybės elektroninėje erdvėje pažeidimų ypatumai. *Jurisprudencija*, 5(83), 29–36.
- Kiškis, M.; Šulija, G. (2003). Baudžiamoji atsakomybė už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus Europos valstybėse. *Teisė*, 49.

- Koval', A. (2005). *Ugolovnaja otvetstvennost' za narušenie prav intelektual'noj sobstvennosti: istorija i pravovaja perspektiva* [interaktyvus]. Prieiga per internetą (rusų kalba): <http://patent.km.ua/rus/articles/i560> [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.].
- Lepina, T. G. (2014). *Ugolovno-pravovaja ohrana intelektual'noj sobstvennosti: Dissertacija*. Kursk: Jugo-Zapadnyj gosudarstvennyj universitet.
- Mizaras, V. (2008). *Autorių teisė*. I tomas: monografija. Vilnius: Justitia.
- Mizaras, V. (2009). *Autorių teisė*. II tomas: monografija. Vilnius: Justitia.
- Nevera, A. (2007). Baudžiamosios atsakomybės už intelektinės nuosavybės teisių pažeidimus problemos: nacionalinis ir tarptautinis aspektai. *Jurisprudencija*, 98(8).
- Steponavičiūtė, R. (2016). *Autorystės pasisavinimo sudėties analizė*. Magistro baigiamasis darbas. Vilniaus universitetas.
- Stonkienė, M. (2011). *Intelektinės nuosavybės teisė. Autorių teisė*. Mokomoji knyga. Vilnius: Europos socialinio fondo agentūra.
- Švedas, G. (2012). Veikos kriminalizavimo kriterijai: teorija ir praktika. *Teisė*, 82, <https://doi.org/10.15388/teise.2012.0.114>.
- Švedas, G. et al. (2019). *Lietuvos baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. I knyga*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla.
- Švedas, P. (2011). *Baudžiamoji atsakomybė už literatūros, mokslo, meno kūrinio ar gretutinių teisių objekto neteisėtą atgaminimą, neteisėtų kopijų platinimą, gabenimą ar laikymą*. Daktaro disertacija, socialiniai mokslai, teisė (01 S). Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Usonienė, J. (2008). *Autorių teisių perdavimo ypatybės*: Monografija. Vilnius: Teisinės informacijos centras.
- Vileita, A. (2000). *Lietuvos Respublikos autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo komentaras*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla.

Jurisprudencija

- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2000 m. gegužės 8 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 39-1105.
- Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2003 m. birželio 10 d. nutarimas. *Valstybės žinios*, 57-2552.
- Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2004 m. balandžio 20 d. nutartis baudžiamojoje byloje Nr. 2K-218/2004.

Kiti šaltiniai

- 1999 m. lapkričio 15 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr. P-2143.
- 1999 m. lapkričio 18 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr. P-2143A.
- 2000 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos baudžiamojo kodekso projektas Nr.: P-2143(2).
- Pasaulio intelektinės nuosavybės organizacijos tinklalapis [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/> [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.].
- Dabartinis lietuvių kalbos žodynas (2005). T. I–XX, 1941–2002, elektroninis variantas [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <http://www.lkz.lt/> [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.].
- Užsienio valstybių baudžiamieji įstatymai anglų kalba [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [žiūrėta 2020 m. vasario 4 d.].

Object of Misappropriation in an Authorship Crime and its Meaning for Qualification

Ramunė Steponavičiūtė

(Vilnius University)

S u m m a r y

This article analyses one element of *corpus delicti* of misappropriation of authorship, criminalised in Lithuanian Criminal Code Article 191 – the object (or the protected good) of a crime. The quality of Lithuanian national regulation and the scope of object of misappropriation of authorship, which affects qualification of the crime, is evaluated by comparing it with other European Union countries' criminal legal regulation of intellectual property. The first part of the article analyses the sectional object of misappropriation of authorship as well as other crimes in Lithuanian Criminal Code Chapter 29 "Crimes Against Intellectual and Industrial Property", which is represented by the name of the chapter itself. Thus, a linguistic representation of this object is evaluated and the need for amendment is suggested. The second part of the article analyses the direct object of misappropriation of authorship in the main composition of the crime (CC Art. 191 (1)), based on the direct object's classification into primary, additional and optional. Different opinions expressed in the legal

doctrine about the scope of the object as well as criminal legal regulation in European Union countries are evaluated. The third part of the article analyses the direct object of misappropriation of authorship in the qualified composition of the crime (CC Art. 191 (2)), the nature of the offences, consistency of the object with the main composition as the purpose of the article are assessed. Recommendations on necessary amendments to this norm are suggested.

Autorystės pasisavinimo nusikaltimo objektas ir jo reikšmė veikai kvalifikuoti

Ramunė Steponavičiūtė

(Vilniaus universitetas)

S a n t r a u k a

Straipsnyje analizuojamas BK 191 straipsnyje įtvirtinto autorystės pasisavinimo rūšinis ir tiesioginis objektas pagrindinėje ir kvalifikuotoje nusikaltimo sudėtyje, analizuojamos doktrinoje pareikštos prieštaringos nuomonės dėl šio nusikaltimo objekto apimties, turinčios reikšmės ir veikai kvalifikuoti. Autorystės pasisavinimo objektas, jo apimtis lyginama su visų Europos Sąjungos valstybių baudžiamosiomis normomis, įtvirtinančiomis tą pačią nusikalstamą veiką. Pirmoje straipsnio dalyje analizuojamas rūšinis BK XXIX skyriuje „Nusikaltimai intelektinei ir pramonei nuosavybei“ įtvirtintų nusikalstamų veikų objektas, kurį atspindi ir paties skyriaus pavadinimas, todėl vertinamas jo gramatinės išraiškos tinkamumas bei doktrinoje išsakytos pozicijos dėl pavadinimo pakeitimo būtinybės, tiriami Europos Sąjungos valstybių narių baudžiamųjų įstatymų atitinkamų skyrių pavadinimai. Antroje straipsnio dalyje analizuojamas tiesioginis autorystės pasisavinimo objektas pagrindinėje nusikaltimo sudėtyje (BK 191 str. 1 d.), mėginama išsiaiškinti, kuri iš doktrinoje išsakytų pozicijų dėl šio nusikaltimo objekto yra teisinga, remiantis tiesioginių objektų skirstymu į pagrindinį, papildomą ir fakultatyvinių, remiantis lyginamoju metodu bandoma nustatyti tinkamą objekto apimtį. Trečioje straipsnio dalyje tiriamas autorystės pasisavinimo objektas kvalifikuotoje nusikaltimo sudėtyje (BK 191 str. 2 d.), vertinamas dispozicijoje įtvirtintų veikų pobūdis, objekto derėjimas su pagrindine nusikaltimo sudėtimi ir straipsnio paskirtimi bei pateikiamos rekomendacijos dėl reikalingų šios normos pakeitimų.

Ramunė Steponavičiūtė yra Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Baudžiamosios justicijos katedros doktorantė. Pagrindinės mokslinių interesų ir tyrimų sritys – baudžiamoji teisė, baudžiamosios teisės specialioji dalis, nusikaltimai intelektinei nuosavybei.

Ramunė Steponavičiūtė is a PhD student at the Department of Criminal Justice, Faculty of Law, Vilnius University. Main areas of scientific interest and research – criminal law, special part of criminal law, intellectual property crimes.